

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Оборотні активи підприємства та напрями їх оптимізації

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента 2 курсу Жигуна Владислава Григоровича

групи ФС.мз-01с

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ В. Г. Жигун

Керівник: д.е.н., професор _____

Є. О. Балацький

Суми – 2021 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Л.Л. Гриценко
(підпис)

«_» _____ 20_р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студента групи ФС.мз-01с ННІ БіЕМ

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Жигуна Владислава Григоровича

Тема роботи: Оборотні активи підприємства та напрями їх оптимізації

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від «___» _____ 2021 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «___» _____ 2021 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Дата видачі завдання: «___» _____ 2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ Є. О. Балацький
(підпис)

Завдання прийнято до виконання «___» _____ 2021 р. _____ В. Г. Жигун
(підпис)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи магістра
на тему
«Оборотні активи підприємства та напрями їх оптимізації»
Жигуна Владислава Григоровича

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Економічний розвиток в Україні залежить від результативності діяльності суб'єктів господарювання, ефективного формування та використання їх оборотних активів. Політика управління оборотними активами представляє собою складову частину стратегії фінансового менеджменту, зокрема активами підприємства. Реалізація політики управління оборотними коштами базується на дослідженні і детальному аналізі окремо кожного елемента в структурі оборотних активів суб'єкта підприємництва. Ключовим питанням у реалізації стратегічних цілей підприємства є проблема наявності достатнього обсягу оборотних активів, процес їх планування і оновлення, оцінка ефективності використання. Політика управління оборотними коштами також важлива і з точки зору забезпечення ефективності функціонування підприємства. Отже, питання щодо управління оборотними активами вітчизняних підприємствами є актуальними в сучасних умовах розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів управління оборотними активами підприємства, а також розробка практичних рекомендацій щодо їх оптимізації на ТОВ «Урожай».

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є економічні відносини, які виникають в процесі управління оборотними активами підприємства.

Предметом дослідження виступають оборотні активи ТОВ «Урожай».

Основний результат роботи. У кваліфікаційній роботі було досліджено теоретичні основи управління оборотними активами підприємства, здійснено аналіз складу, структури та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Урожай», а також запропоновано шляхи підвищення ефективності

управління оборотними активами даного товариства. Основний науковий результат роботи полягає у тому, що сформовано власне визначення поняття «оборотні активи підприємства», а саме як сукупність матеріальних та фінансових активів, що в процесі структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг, використовуються протягом одного календарного року чи операційного циклу і націлені на постійне відновлення виробничого процесу, отримання прибутку, підтримки достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, а також дефініції «управління оборотними активами підприємства» як комплекс заходів, які спрямовані на визначення оптимального обсягу і структури оборотних активів, співвідношення джерел їх покриття з метою забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: оборотні активи, управління оборотними активами, склад та структура оборотних активів, аналіз оборотних активів.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 60 сторінках, з яких список використаних джерел із 52 найменувань. Робота містить 14 таблиць, 8 рисунків, а також 6 додатків.

Рік захисту роботи – 2021 рік.

ЗМІСТ

Вступ	6
1 Теоретичні аспекти управління оборотними активами підприємства....	8
1.1 Оборотні активи: економічна сутність, класифікація та значення у процесі виробництва	8
1.2 Методологія аналізу оборотних активів підприємства.....	14
1.3 Особливості управління оборотними активами на підприємстві	18
2 Аналіз оборотних активів ТОВ «Урожай» та шляхи їх оптимізації	23
2.1 Оцінка ефективності управління оборотними активами ТОВ «Урожай».....	23
2.2 Основні шляхи оптимізації оборотних активів ТОВ «Урожай» ..	32
Висновки	46
Список використаних джерел	49
Додаток А Підходи до визначення сутності дефініції «оборотні активи»	54
Додаток Б Характеристика класифікаційних ознак оборотних активів.....	55
Додаток В Характеристика показників оцінки ефективності оборотних активів	56
Додаток Г Підходи до визначення сутності поняття «управління оборотними активами підприємства».....	57
Додаток Д Основні принципи управління оборотними активами підприємства.....	58
Додаток Е Фінансова звітність ТОВ «Урожай» за 2017-2020 рр.....	59

ВСТУП

Економічний розвиток в Україні залежить від результативності діяльності суб'єктів господарювання, ефективного формування та використання їх оборотних активів. Політика управління оборотними активами представляє собою складову частину стратегії фінансового менеджменту, зокрема активами підприємства. Реалізація політики управління оборотними коштами базується на дослідженні і детальному аналізі окремо кожного елемента в структурі оборотних активів суб'єкта підприємництва. Ключовим питанням у реалізації стратегічних цілей підприємства є проблема наявності достатнього обсягу оборотних активів, процес їх планування і оновлення, оцінка ефективності використання. Політика управління оборотними коштами також важлива і з точки зору забезпечення постійності та ефективності функціонування підприємства. Отже, питання щодо управління оборотними активами вітчизняних підприємствами є актуальними в сучасних умовах розвитку.

Велику увагу вивченню проблем, що пов'язані з управлінням оборотними коштами суб'єктів господарювання приділяли наступні науковці: Бланк І. О., Поддєрьогін А. М., Скворцова А. В., Швець Ю. О. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи – є дослідження теоретичних та практичних аспектів управління оборотними активами підприємства, а також розробка практичних рекомендацій щодо їх оптимізації на ТОВ «Урожай».

Для досягнення визначеної мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити сутність та значення оборотних активів підприємства та надати характеристику їх класифікаційним ознакам;
- розглянути методологію аналізу оборотних активів підприємства;
- дослідити особливості управління оборотними активами підприємства;
- здійснити оцінку ефективності управління оборотними активами ТОВ «Урожай»;

– розробити шляхи оптимізації оборотних активів підприємства.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є економічні відносини, які виникають в процесі управління оборотними активами підприємства.

Предметом дослідження виступають оборотні активи ТОВ «Урожай».

З метою вирішення поставлених завдань було використано наступні методи дослідження: загальнонаукові методи (при розгляданні теоретичних основ управління оборотними активами суб'єктів господарювання), методи порівняння (для співсталення основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства за період аналізу); статистичний, табличний та графічний методи (при оцінці складу, структури та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Урожай»).

Інформаційною базою дослідження виступили нормативно-правові акти, навчальні посібники, періодичні видання з економіки і фінансів, монографії, інтернет-ресурси, офіційна звітність ТОВ «Урожай».

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Оборотні активи: економічна сутність, класифікація та значення у процесі виробництва

В сучасних умовах економічного розвитку задля забезпечення безперебійного процесу виробництва і реалізації продукції, кожний суб'єкт господарювання має розробити чіткий механізм формування і використання оборотних активів, оскільки вони є одним з важливим структурним елементом виробничого процесу. На сьогоднішній день велику увагу доцільно приділяти питанню управління оборотними активами підприємства, у зв'язку з тим, що саме від нього залежить можливість ефективного функціонування суб'єкта господарювання, забезпечення його ліквідності, платоспроможності та рентабельності.

Дослідження теоретичних засад визначення сутності оборотних активів виявило, що в економічній літературі це питання залишається дискусійним і характеризується наявністю різних методологічних підходів щодо трактування даної категорії. Це можливо пояснити багатогранністю природи сутності оборотних активів суб'єктів господарювання.

Здійснивши аналіз дефініції «оборотні активи» з різних економічних джерел, можна визначити декілька підходів щодо до трактування сутності даного поняття (Додаток А).

Так, прихильники фінансового підходу свою увагу зосереджують саме на грошовій характеристиці оборотних активів і на позначенні терміну їх використання.

З точки зору бухгалтерського підходу під оборотними активами розуміють різницю між валютою балансу і необоротними активами. Такий підхід виходить з мікроекономічного розуміння природи суб'єктів господарювання та складових їх активів.

У відповідності щодо виробничого підходу оборотні активи розглядаються як категорія, що приймає участь у обслуговуванні кругообігу ресурсів підприємства та задіяна у виконанні виробничої функції.

Прихильники організаційного підходу не виокремлюють функції оборотних коштів, оскільки розглядають сутність цієї категорії через принципи їх організації.

Враховуючи проведені дослідження, на нашу думку під оборотними активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних та фінансових активів, що в процесі структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг, використовуються протягом одного календарного року чи операційного циклу і націлені на постійне відновлення виробничого процесу, отримання прибутку, підтримки достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

До оборотних активів у відповідності до НС(П)БО належать складові, що подані на рисунку 1.1 [24].

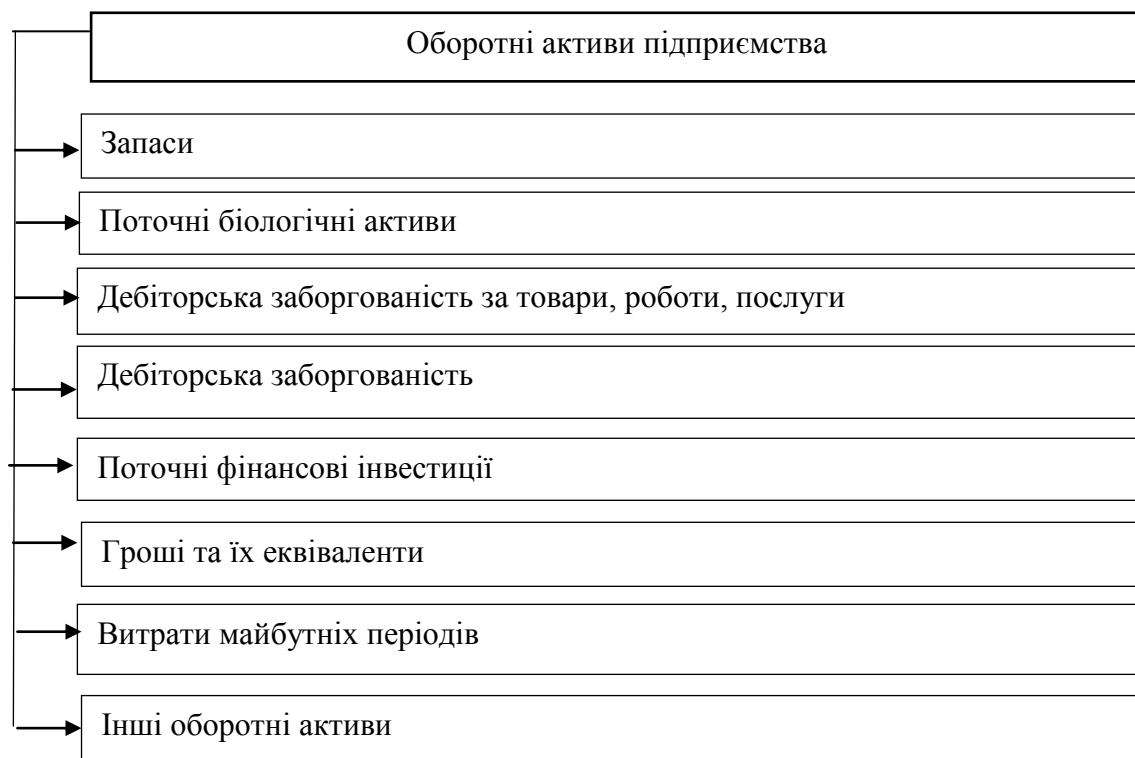

Рисунок 1.1 – Склад оборотних активів підприємства

В процесі формування оборотних активів суб'єкта господарювання доцільно враховувати їх склад і структуру.

Склад оборотних активів являє собою сукупність окремих складових оборотних виробничих фондів та фондів обігу. При цьому, слід зазначити, що склад оборотних активів різниться в залежності від галузі господарства і має певні особливості.

Розподіл оборотних активів на оборотні виробничі фонди та фонди обігу пов'язаний із специфікою їхнього використання і розподілу в сферах виробництва та реалізації продукції (рис. 1.2) [3].

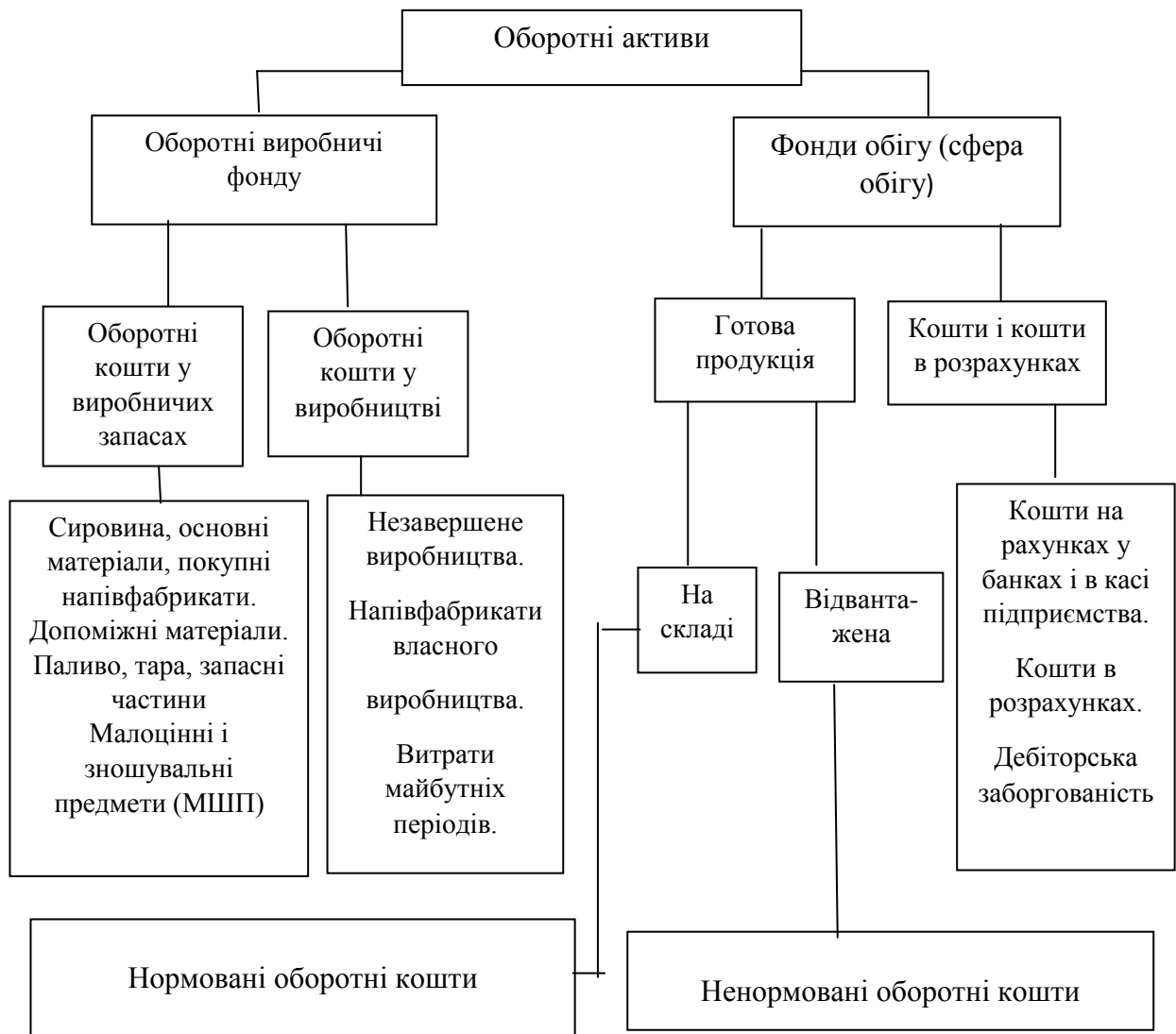

Рисунок 1.2 – Склад оборотних активів підприємства

Оборотні виробничі фонди здійснюють обслуговування сфери виробництва, вони споживаються в процесі одного виробничого циклу і їх вартість в повному обсязі переноситься на вартість продукції, що виготовляється.

Фонди обігу передбачають собою залишки готової продукції на складі суб'єктів господарювання, відвантажені, але при цьому не оплачені покупцями товари, залишки грошових коштів на поточному рахунку у банківській установі, касі, у дебіторській заборгованості, а також інвестовані в короткотермінові цінні папери.

Важливим питанням під час формування та використання оборотних активів є їх класифікація, оскільки це пов'язано із можливістю для підприємства визначити найбільш оптимальний склад, структуру, потребу і джерела формування оборотних активів. Від даного процесу в значній мірі буде залежати ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Основні класифікаційні характеристики оборотних активів підприємства подано на рисунку 1.3 та в додатку Б [19].

Також, слід зазначити, що економічно обґрунтована класифікація оборотних активів є вагомим фактором, що впливає на ефективність організації бухгалтерського обліку на підприємстві, а це в свою чергу пов'язано з можливістю оперативного аналізу та прогнозування, що в цілому впливає на ефективність управлінських рішень.

Зміни розміру оборотних активів вітчизняних підприємств за 2016–2019 рр. подано на рисунку 1.4 [36].

За даними рисунку 1.4 можна зробити висновок, що за 2016–2019 рр. відбулося збільшення загального обсягу оборотних активів вітчизняних підприємств на 867465,9 млн. грн. або на 15 % і у 2019 році він дорівнював 6640282,4 млн. грн. Дана тенденція пов'язана з наступними змінами розмірів елементів оборотних активів: на 577694,4 млн. грн. збільшилися запаси, на 128986,5 млн. грн. збільшилися грошові кошти та на 126481,6 млн. грн. зросла дебіторська заборгованість.

Рисунок 1.3 – Класифікація активів підприємства

Привертає увагу той факт, що протягом періоду аналізу окремі елементи оборотних активів зменшилися, а саме поточні фінансові інвестиції – на 32717,7 млн. грн., витрати майбутніх періодів – на 23318,5 млн. грн.

Найбільше значення оборотних активів спостерігалось у 2019 році і

дорівнювало 6640282,4 млн. грн., а найменше – у 2017 році – 5650817,4 млн. грн.

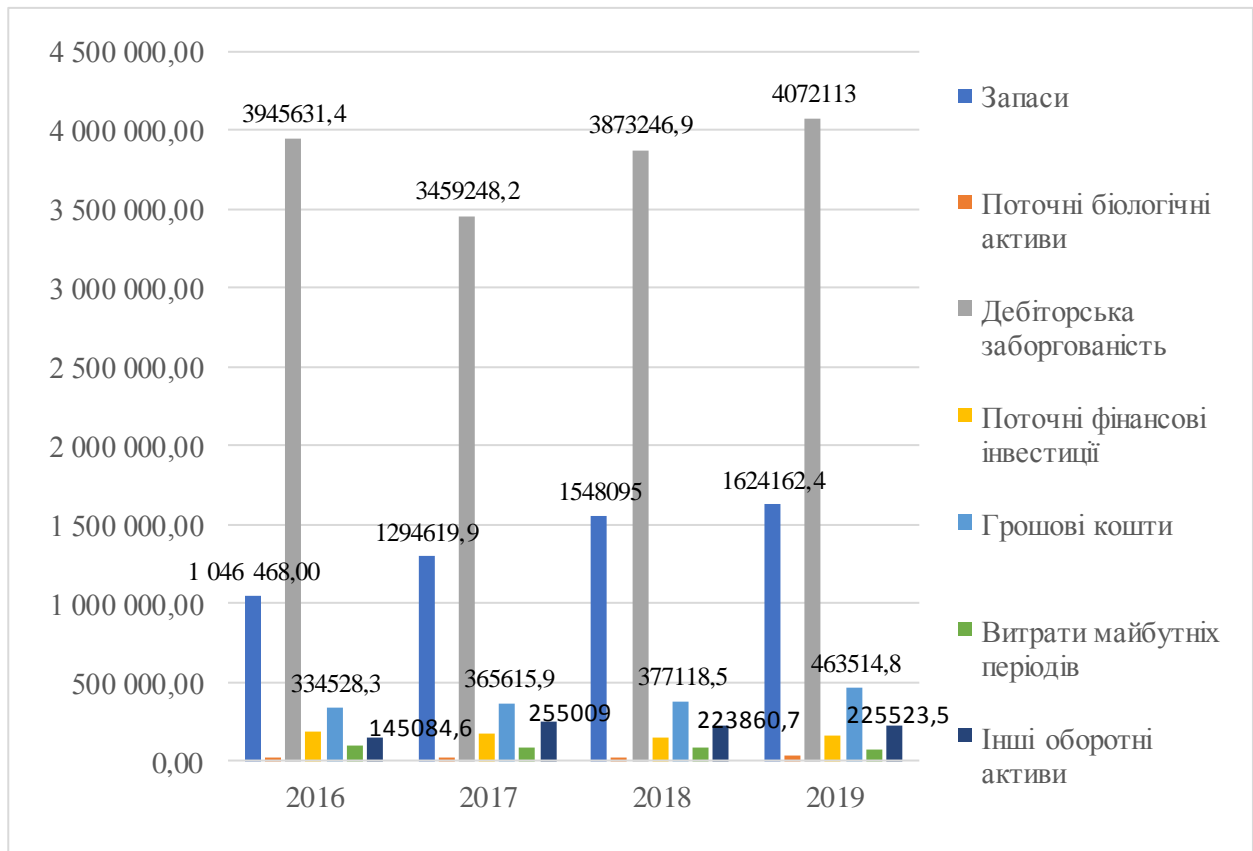

Рисунок 1.4 – Динаміка обсягів складових елементів оборотних активів підприємств України за 2016–2019 рр., млн. грн.

Структура оборотних активів підприємств України за 2016–2019 рр. подана на рисунку 1.5. Дані рисунку 1.5 свідчать, що найбільшу частку в структурі оборотних активів суб'єктів господарювання України займає дебіторська заборгованість, значення якої зменшилося за період аналізу з 68,3 % до 61,3 %. Також значну питому вагу займають запаси, які збільшилися з 18,1 % до 24,5 %. Найменшу частку в структурі займають поточні біологічні активи, які коливаються в межах від 0,3 % до 0,4 %, та витрати майбутніх періодів – 1,1 % – 1,6 %.

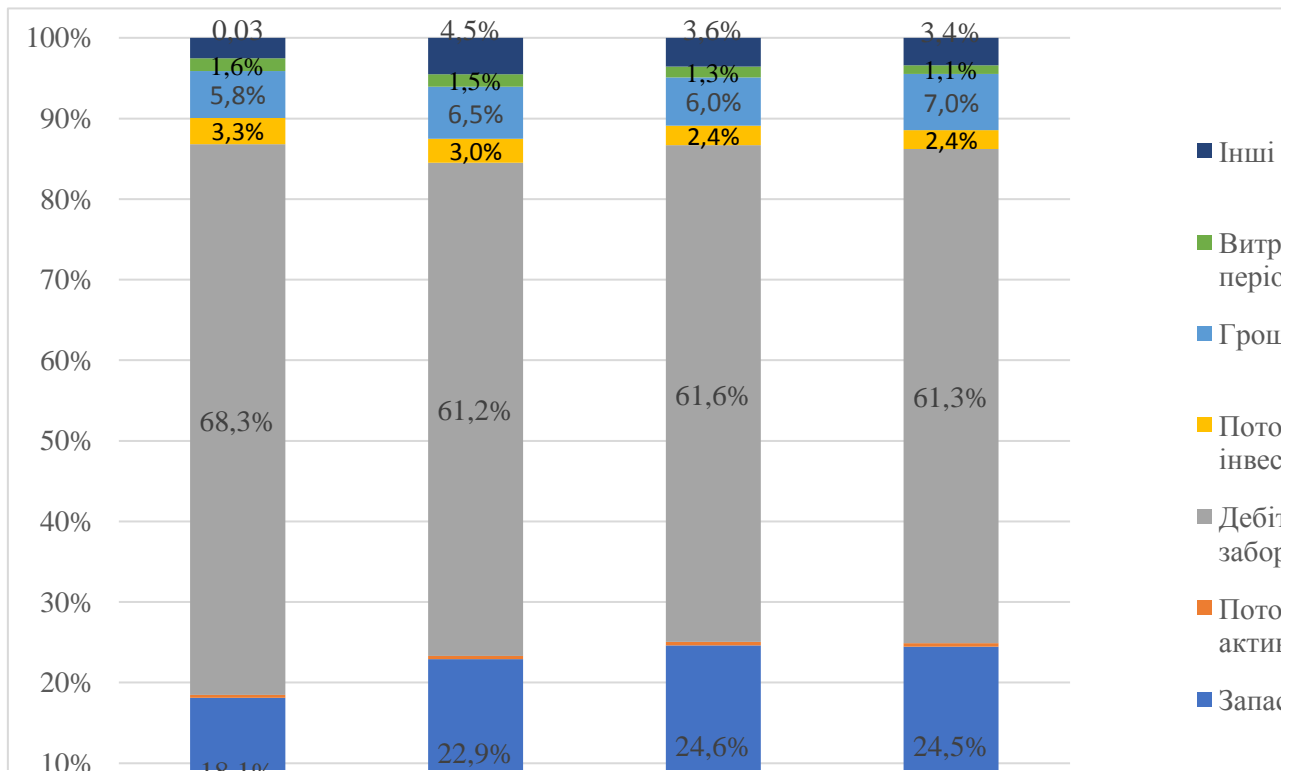

Рисунок 1.5 – Структура оборотних активів вітчизняних підприємств за 2016 – 2019 рр., %

Отже, оборотні активи являють собою найбільш мобільну частину активів підприємств, ефективне використання яких суттєво впливає на збільшення рівня ефективності та прибутковості фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

1.2 Методологія аналізу оборотних активів підприємства

Результативність фінансово-господарської діяльності підприємства в значному ступені залежить від складу, обсягу, структури та ефективності використання його обігових активів. З метою досягнення значних фінансових результатів доцільно розробити ефективну політику управління оборотними

активами. З огляду на значущість оборотних активів в процесі виробництва, важливим питанням є здійснювати своєчасного та якісного аналізу забезпечення суб'єкта господарювання оборотними активами та визначення ефективності їх використання.

Мета аналізу оборотних активів полягає в отриманні необхідної кількості важливих індикаторів, за допомогою яких можливо визначити об'єктивний фінансовий стан суб'єкта господарювання, динаміку змін у складі і структурі оборотних активів та ефективності їх використання.

До ключових завдань аналізу оборотних активів підприємства доцільно віднести:

- аналіз змін за елементами оборотних активів і в цілому;
- оцінка структури окремих складових оборотних активів у загальному розмірі балансу;
- проведення аналізу відношень між складовими частинами оборотних активів і джерелами їх формування;
- оцінка показників ефективності використання оборотних активів.

З метою здійснення об'єктивного аналізу ефективності використання оборотних активів суб'єкти господарювання застосовують наступні загальновідомі методи, а саме:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- аналіз із застосуванням коефіцієнтів [13].

Головне завдання горизонтального аналізу полягає в тому, щоб здійснити порівняння показників оборотних активів різних періодів: поточного та попереднього. При цьому проводиться зіставлення показників, що аналізуються та розраховується абсолютна та відносна їх зміни.

Вертикальний аналіз передбачає оцінку внутрішньої структури оборотних активів. При здійсненні даного аналізу необхідно сумарний обсяг активів прирівняти до 100 % та розрахувати частку кожного його елементу. Даний метод аналізу дає можливість виявити, яку питому вагу становить кожна складова, а це в

свою чергу дозволяє визначити рівень впливу даної статті на господарську діяльність підприємств. Структура оборотних активів залежить від специфіки виробничого процесу кожного підприємства.

Наступним видом є коефіцієнтний аналіз оборотних активів, який передбачає визначення, як правило, показників оборотності та тривалості обороту. В процесі аналізу оборотних активів важливе значення має швидкість їх обертання. Різні складові оборотних активів мають неоднакову швидкість обертання, і на це впливають екзогенні та ендогенні фактори. Показники обертання розраховуються, як правило, за рік та дають можливість визначити ефективність використання наявних оборотних активів. Порядок розрахунку та характеристика основних показників оборотності оборотних активів та термінів їх обертання наведені в додатку В.

Алгоритм послідовності здійснення аналізу оборотних активів підприємства подано на рисунку 1.6.

Рисунок 1.6 – Етапи послідовності здійснення аналізу оборотних активів підприємства

Інформаційною базою для здійснення аналізу оборотних активів є дані з бухгалтерського балансу, який є основним джерелом необхідної інформації для розрахунку показників та аналізу ефективності оборотних активів. Водночас для формування бази даних застосовують звіт про фінансові результати, пояснення до

даних форм фінансової звітності, інформацію первинного бухгалтерського обліку, що розшифровується та деталізується за окремими статтями.

Важливим етапом в процесі аналізу оборотних активів є оцінка джерел їх фінансування, яка дає можливість проаналізувати джерела фінансування оборотних активів суб'єкта господарювання через дослідження розмірів і структури капіталу, який був проінвестований в оборотні активи, а також провести оцінку ефективності політики фінансування даних активів.

Під час аналізу оборотних активів значну увагу треба приділити питанню, що стосується рівня достатності джерел їх формування, оскільки недофінансування фінансово-господарської діяльності призводить до певних ускладнень функціонування суб'єкта господарювання. При цьому, слід зазначити, що надлишковий обсяг оборотних активів впливає на формування на підприємстві наднормативних запасів ТМЦ та відволіканню активів з господарського обігу.

На сьогоднішній день до структури джерел формування оборотних коштів належать: власні джерела; позикові та залучені кошти. Специфіка формування та використання даних джерел впливає на ефективність використання загального обсягу оборотного капіталу, і це відображається на виробничому процесі, а також на прибутковості діяльності і фінансовому стані суб'єкта господарювання. Спроможність суб'єкта господарювання вести ефективну діяльність залежить від того, як швидко кошти, що вкладені в активи, можуть перетворитися на реальні гроші. Тому одним із важливих завдань в управлінні оборотними активами підприємства є аналіз формування раціональної структури джерел фінансування оборотних коштів.

Отже, проведення аналізу оборотних активів суб'єкта підприємництва є підґрунтям щодо формування управлінських рішень, які спрямовані на підвищення рівня його майнового стану, збільшення прибутковості діяльності та ефективності функціонування.

1.3 Особливості управління оборотними активами на підприємстві

З метою досягнення значних фінансово-економічних результатів діяльності суб'єктів господарювання доцільно розробити обґрунтовану та ефективну політику управління оборотними активами. У зв'язку з цим, особливої актуальності має питання щодо управління оборотними активами підприємства.

Досліджуючи сутність економічної категорії «управління оборотними активами підприємства» (далі – УОАП) ми прийшли до висновку, що не існує єдиного тлумачення даної дефініції (додаток Г). Здійснивши аналіз наведених дефініцій УОАП ми можемо зробити висновок, що існує два основних підходи щодо сутності даної категорії. Так згідно першого підходу, під УОАП слід розуміти сукупність обґрунтованих дій, що націлені на формування оптимального складу та структури оборотних коштів та раціональної системи джерел їх фінансування. Прихильники другого підходу розглядають УОАП в розрізі їх окремих складових (управління: грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями, запасами, дебіторською заборгованістю).

На нашу думку під УОАП слід розуміти комплекс заходів, які спрямовані на визначення оптимального обсягу і структури оборотних активів, співвідношення джерел їх покриття з метою забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Основна мета УОАП полягає у формуванні оптимального співвідношення всіх складових оборотних активів, а також джерел їх фінансування у відповідності до цільового призначення, а це в свою чергу сприятиме підвищенню рівня ефективності функціонування суб'єкта господарювання, його інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності.

Варто зазначити, що УОАП передбачає поєднання стратегії та тактики менеджменту. Стратегія являє собою загальний вектор і спосіб використання ресурсів з метою досягнення визначеної цілі. Стратегія дає можливість зосередитися на тих рішеннях, які не йдуть у розріз з визначеним вектором

менеджерської діяльності. Тактика управління представляє собою систему чітких прийомів і методів досягнення визначеної цілі за певних умов та у конкретний момент часу. Основним завданням тактики управління є визначення найбільш раціонального рішення та ефективних способів його втілення в ситуації, що склалася [48].

Важлива увага в процесі УОАП має бути сконцентрована на тих завданнях, які має вирішувати підприємство, а саме:

- прискорення обігу оборотних коштів;
- формування необхідного розміру оборотного капіталу, без якого неможливо здійснювати операційну діяльність;
- удосконалення структури оборотних активів;
- підвищення рівня поточної та перспективної ліквідності, конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Забезпечення реалізації поставлених завдань неможливе без виконання принципів, на яких ґрунтується УОАП (додаток Д).

До основних функцій управління оборотними активами можна віднести наступні:

- контрольна – формування системи постійного моніторингу за розмірами оборотних активів, а це в свою чергу впливає на стан ліквідності і платоспроможності підприємства;
- стабілізуюча – забезпечення необхідного рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта підприємництва, що має значний вплив на подальший стабільний його розвиток;
- аналітична – здійснення постійного аналізу стану оборотних активів та ефективності їх використання, оцінка факторів, що впливають на оборотні активи [48].

Політика УОАП розробляється за основними етапами, які подані на рисунку 1.7 [3].

Рисунок 1.7– Основні етапи формування політики управління оборотними активами підприємства

Перший етап передбачає визначення рівня якості управління оборотними коштами суб'єкта підприємництва за попередній період і визначити пріоритетні напрями його удосконалення в перспективі.

На другому етапі відбувається вибір підходів стосовно формування оборотних коштів підприємства, тобто типу такої політики. Виокремлюють три основних підходи формування оборотних коштів суб'єкта господарювання – консервативний, помірний і агресивний (рисунок 1.8).

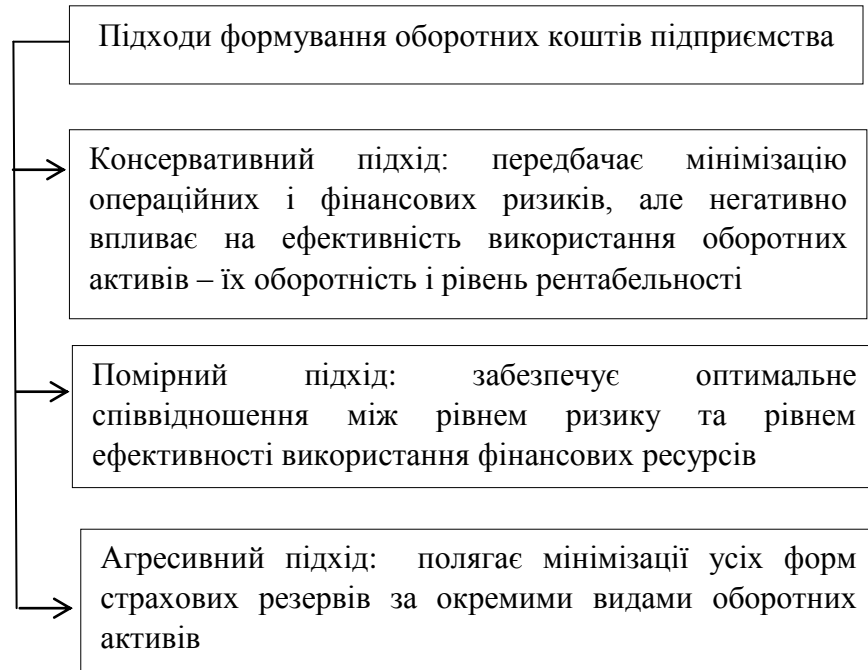

Рисунок 1.8 – Характеристика підходів формування оборотних коштів

На третьому етапі відбувається процес оптимізації розміру оборотних активів з урахуванням вибраного підходу стосовно формування оборотних коштів, і при цьому необхідно здійснити забезпечення визначеного рівня співвідношення ефективності їх використання та ризику.

Четвертий етап передбачає оптимізацію співвідношення між постійною і змінною частинами оборотних коштів, враховуючи їх сезонну потребу, яка визначається як різниця між максимальним та мінімальним значеннями їх потреби протягом звітного року.

П'ятий етап характеризується визначенням часток оборотних коштів у формі високо-, середньо- та низько ліквідних активів.

На шостому етапі відбувається забезпечення формування ефективного портфеля короткотермінових фінансових інвестицій, що досягається шляхом своєчасного використання тимчасово вільних залишків грошових коштів і це в свою чергу позитивно впливає на збільшення розміру прибутку.

Сьомий етап спрямований на мінімізацію ризику втрат оборотних коштів в процесі їх використання в сучасних умовах.

Восьмий етап передбачає формування підходів щодо визначення раціональної структури джерел фінансування, їх змін з урахуванням часового проміжку окремих стадій фінансового циклу та оцінки вартості складових частин капіталу.

Отже, ефективність УОАП позитивно впливає на покращення фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва та забезпечує його подальший ефективний розвиток.

2 АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «УРОЖАЙ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

2.1 Оцінка ефективності управління оборотними активами ТОВ «Урожай»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Урожай» (ТОВ «Урожай») є суб'єктом господарювання, який працює на базових принципах комерційного розрахунку, а саме: господарської та юридичної самостійності, самоокупності, самофінансування, прибутковості та фінансової відповідальності. Як юридична особа товариство має самостійний баланс, веде бухгалтерський облік, статистичну, фінансову звітність у встановленому чинним законодавством України порядку, має закріплене майно, поточний рахунок в установах банку, та інші реквізити, що підтверджують право здійснювати господарську діяльність.

Метою діяльності ТОВ «Урожай» є задоволення суспільних потреб суб'єктів господарювання та населення у послугах у сфері торгівлі; здійснення підприємницької діяльності й отримання прибутку.

Відповідно до Статуту товариство може здійснювати наступні види господарської діяльності:

- оптова і роздрібна, комісійна торгівля продовольчими та непродовольчими товарами, товарами народного споживання, супутніми товарами господарського призначення, сільськогосподарською продукцією, обладнанням, матеріалами для переробних галузей промисловості та будівництва;
- переробка, зберігання та реалізація високоякісних та екологічно чистих продуктів харчування;
- надання послуг логістики;
- виробництво та реалізація харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів;
- надання експедиторських послуг;
- вантажні та пасажирські перевезення автотранспортом в Україні та за кордоном.

На сьогоднішній день основним видом діяльності є оптова торгівля сільськогосподарською продукцією та товарами.

Перш ніж перейти до аналізу показників стану та ефективності використання оборотних активів товариства, спочатку розглянемо динаміку основних індикаторів, що характеризують результати фінансово-господарської діяльності ТОВ «Урожай» (табл. 2.1). За показниками обсягу реалізації та кількістю працюючих ТОВ «Урожай» є суб'єктом малого підприємництва. Тому, джерелом інформації для проведення розрахунків є фінансова звітність товариства за 2018-2020 роки: форма 1-м «Баланс», форма 2-м «Звіт про фінансові результати» (Додаток Е).

Таблиця 2.1 – Основні показники господарської діяльності ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр., тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення (+,-) 2020 р. до:	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	7933,5	2727,0	1098,6	-6834,9	-1628,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	5957,7	2578,0	875,2	-5082,5	-1702,8
Чистий фінансовий результат (прибуток / збиток)	46,2	9,3	169,8	123,6	160,0
Власний капітал	98,1	51,9	268,9	170,8	217,0
Власний оборотний капітал	88,1	38,7	268,9	180,8	411,0
Позиковий капітал	2682,7	98,7	780,6	-1902,1	681,9

Як свідчать дані таблиці протягом досліджуваного періоду відбувається значне скорочення обсягів реалізації продукції, що спричинене наслідками поширення коронавірусної інфекції Covid-19 та зниження попиту на сільськогосподарську продукцію у населення, через вимушене тимчасове призупинення господарської діяльності товариства. Так, у 2020 р. чистий дохід від реалізації продукції та товарів зменшився більше ніж у 7 разів та більше ніж на половину в порівнянні з даними попередніх років. Це також позначилося і на скороченні витрат на реалізацію продукції та товарів. Незважаючи на досить складну ситуацію у сфері продажу сільськогосподарської продукції, підприємство за аналізований період характеризувалося як прибуткове.

Так, у результаті розробки системи заходів щодо оптимізації реалізації продукції через систему онлайн-продажів та скорочення витрат, товариство наростило суму чистого прибутку у 2020 р. до 169,8 тис. грн.

Зміни у фінансово-господарській ефективності господарської діяльності призвели також до зміни політики формування капіталу товариства та переорієнтацію його структури на користь власних фінансових ресурсів. Однак, використання власних коштів від здійснення фінансово-господарської діяльності спрямовувалося на фінансування виключно оборотних активів, а не на поповнення основних засобів, що призводило до залучення позикових джерел фінансових ресурсів.

Отже, показники функціонування ТОВ «Урожай» свідчать про значну втрату обсягів реалізованої сільськогосподарської продукції та товарів, але, при цьому, за 2018–2020 рр. товариство характеризувалося прибутковою діяльністю та мало можливість наростити обсяги власних фінансових ресурсів, що дозволить йому створити відповідну позитивну ділову репутацію та сформувати потенційні можливості для розширення обсягів ведення бізнесу й покращення фінансового стану в майбутньому.

Необхідно відмітити, що на фінансове становище суб'єкта господарювання, в першу чергу, впливає наявність та розміщення майна, а саме: склад, структура та ефективність його формування і використання. Розмір і структура оборотних активів залежить від галузевої приналежності підприємства, однак неефективна політика щодо управління оборотними активами може призвести спочатку до втрати ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання, а в кінцевому результаті – і до банкрутства.

Аналіз показників стану оборотних активів ТОВ «Урожай» розпочнемо із оцінювання змін у їхній наявності та визначенні зміни відносних темпових показників динаміки (табл. 2.2).

Слід відмітити, що для здійснення безперервного процесу господарської діяльності товариство має на балансі наступні оборотні активи: запаси,

дебіторську заборгованість, гроші та їх еквіваленти, інші оборотні активи (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Аналіз показників динаміки і структури оборотних активів ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %
Запаси	896,7	32,4	10,2	7,4	105,4	10,0
Дебіторська заборгованість	1376,1	49,7	108,7	79,1	939,1	89,6
Гроші та їх еквіваленти	259,0	9,3	16,3	11,9	2,5	0,2
Інші оборотні активи	239,1	8,6	2,2	1,6	2,5	0,2
Всього	2770,9	100,0	137,4	100,0	1049,5	100,0

Наведені розрахунки дають можливість зробити висновок, що обсяг оборотних активів за період 2018–2020 рр. змінюється по роках. Так, у 2020 році сума оборотних активів становила 1049,5 тис. грн, що на 1721,4 тис. грн. менше ніж у 2018 році, а в порівнянні з показником 2019 року відмічається їх значне зростання на 912,1 тис. грн. Така зміна динаміки показників досліджуваного періоду відмічається у розрізі таких видів оборотних активів як запаси, дебіторська заборгованість, інші оборотні активи. Обсяг запасів, які складаються лише із готової продукції на кінець 2020 року скоротився на 791,3 тис. грн. або на 88 % від розміру 2018 року. Зменшення залишків готової продукції на складах свідчить про скорочення ринків збуту товарів та нестабільну роботу товариства.

Дебіторська заборгованість, яка також має нестабільну тенденцію до зміни за період аналізу, що підтверджує значний вплив коронавірусної ситуації та призупинення діяльності товариства на деякий час у 2019 році. При цьому сума дебіторської заборгованості у 2020 році скоротилася на 437,0 тис. грн. у порівнянні з 2018 роком. Це, з одної сторони, може характеризуватися як позитивне явище, оскільки покупці продукції своєчасно здійснюють платежі, але, з іншого боку – засвідчує про скорочення господарської діяльності та зменшення кількості клієнтів покупців продукції. Однак, аналізуючи темпові показники

зміни обсягів дебіторської заборгованості, слід відмітити, уповільнення їх скорочення у порівнянні з іншими групами оборотних активів товариства. Також зменшення обсягу оборотних активів у розрахунках не призводило до збільшення грошових коштів на рахунках товариства та зростання залишків виробничих запасів. Таким чином, відволікання коштів у дебіторську заборгованість свідчатиме про наявність фінансових ускладнень, при цьому підприємство буде відчувати нестачу коштів для поповнення запасів, може призвести до затримки виплати заробітної плати працівникам, призвести до несвоєчасних розрахунків з бюджетом, страхувальниками та постачальниками продукції. Тому, підприємству потрібно в цілому оптимізувати обсяг та складові оборотних активів для здійснення ефективної господарської діяльності.

Лише за статтею гроші та їх еквіваленти простежується стійка тенденцію до зменшення суми за весь період аналізу, при цьому їх обсяг у 2020 році скоротився більше ніж у 100 разів. Значне скорочення грошових коштів товариства може свідчити про погіршення рівня платоспроможності та неможливість виконувати першочергових поточних зобов'язань підприємства.

Аналізуючи структуру оборотних активів ТОВ «Урожай» за 2018–2020 роки, необхідно відмітити значну зміну її статей. Так, якщо у 2018 р. у складі оборотних активів найбільшу питому вагу на рівні 49,7 % від загального обсягу займала дебіторська заборгованість; 32,4 % – припадало на запаси; гроші та їх еквіваленти становили 9,3 %, а інші оборотні активи склали найменшу частку – 8,0 %, то у 2020 році структурні показники оборотних активів зазнали значних змін. Частка дебіторської заборгованості у складі оборотних активів зросла на 39,9 % у порівнянні з 2018 р. і складала 89,6 %; питома вага запасів скоротилася з 32,4 % до 10,0 %; грошові кошти у загальному обсязі оборотних активів скоротилася більше ніж у 43 рази, і у 2020 р. становили лише 0,2 %; також відбулося суттєве зниження і питомої ваги інших оборотних активів – до 0,2 %.

Отже, структура оборотних активів, в якій переважає дебіторська заборгованість при низькій питомій вазі грошових коштів, може засвідчувати про наявність певних проблем щодо розрахунково-платіжної дисципліни з покупцями

та іншими дебіторами товариства.

Із проведеного аналізу показників наявності оборотних активів ТОВ «Урожай» було зроблено висновок про переважання у їх складі та структурі дебіторської заборгованості, тому необхідно більш детально проаналізувати складові даної статті (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники складу та структури дебіторської заборгованості ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Сума, тис. грн.	Структу- ра, %	Сума, тис. грн.	Структу- ра, %	Сума, тис. грн.	Структу- ра, %
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	130,8	9,5	3,7	3,4	115,5	12,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками	11,2	0,8	1,4	1,3	8,6	0,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	1234,1	89,7	103,6	95,3	815,0	86,8
Всього	1376,1	100	108,7	100	939,1	100

Як свідчать дані розрахунків протягом 2018–2020 років відбувається зміна обсягу дебіторської заборгованості. Так, абсолютне відхилення значення показника дебіторської заборгованості за 2020 р. склало -437,0 тис. грн. у порівнянні з 2018 р., та +830,4 тис. грн. відповідно до 2019 р. Аналізуючи видовий склад дебіторської заборгованості необхідно зазначити, що товарна дебіторська заборгованість у 2020 р. скоротилася лише на 15,3 тис. грн. відповідно до рівня 2018 р. та зросла у порівнянні з 2019 р. на 111,8 тис. грн. Сума дебіторської заборгованості за розрахунками також знизилася відповідно до показника 2018 р. на 2,6 тис. грн., і зросла на 7,2 тис. грн. до значення показника 2019 р. Що стосується зміни обсягу іншої поточної дебіторської заборгованості, то за період аналізу також зберіглася тенденція до змін аналогічна іншим статтям даної групи. При цьому сума іншої дебіторської заборгованості скоротилася на 419,1 тис. грн. у 2020 р. до рівня 2018 року. Найменший обсяг іншої дебіторської заборгованості відмічався у 2019 р. і становив лише 103,6 тис. грн. та зріс на 711,4 тис. грн. у 2020 р.

Найбільшу питому вагу у структурі дебіторської заборгованості товариства займала інша поточна дебіторська заборгованість, при цьому її частка в середньому за період аналізу складала 90,6 %, і на кінець 2020 р. мала тенденцію до зниження. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги також мала нестійку тенденцію і знаходилася в межах від 3,4 % у 2018 р. до 12,3 % у 2020 р. Найменшу питому вагу у складі дебіторської заборгованості товариства за 2018–2020 рр. займала дебіторська заборгованість за розрахунками, середньорічне значення якої відмічалось на рівні 1,0 %. Слід зазначити, що дебіторська заборгованість як актив у складі балансу може вважатися лише тоді, коли існує ймовірність її погашення боржником, якщо ж підприємство має значний обсяг простроченої дебіторської заборгованості, то вона підлягає списанню.

Оскільки показники оборотних активів впливають на фінансовий стан товариства проведемо аналіз ліквідності та платоспроможності ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр. та встановимо їх відповідність нормативним значенням (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Показники ліквідності ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр.

Показник	Нормативне значення	Рік			Відхилення +/- 2020 р. до 2018 р.
		2018	2019	2020	
Коефіцієнт покриття	більше 1	1,03	1,39	1,34	0,31
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6 – 0,8	0,71	1,29	1,21	0,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	до 0,25	0,10	0,17	0,003	-0,097
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	зростання	88,1	38,7	268,9	180,8

Показник покриття, який характеризує обсяг оборотних активів до суми поточних зобов'язань у 2020 р. становив 1,34, що на 0,31 менше, ніж у 2018 р., але у порівнянні з 2019 р. скоротився на 0,05. В той же час даний показник перевищує нормативне значення, що свідчить про достатній рівень поточної платоспроможності товариства.

Можливість покриття поточних зобов'язань підприємства за рахунок оборотних активів, що швидко реалізуються, характеризується коефіцієнтом

швидкої ліквідності. Значення даного показника за весь період аналізу знаходиться в межах нормативного (у 2018 р.) або значно перевищує його рівень як у 2019–2020 роки, і на кінець 2020 р. становив 1,21. Тобто, товариство у разі необхідності негайної сплати своїх поточних зобов'язань може залучити кошти від дебіторів і здійснити розрахунки в повному обсязі.

Про рівень платоспроможності товариства засвідчує показник абсолютної ліквідності, який залежить від обсягу грошей на рахунках та у касі, а також розміру зобов'язань поточного періоду. Характеризуючи рівень даного показника слід відмітити деяке зростання його значення у 2019 р., та значне зниження до 0,003 у 2020 р. Порівнюючи фактичні значення даного показника з нормативом відмічаємо його невідповідність установленій величині протягом періоду дослідження, що підтверджує неспроможність підприємства своєчасно та в повному обсязі здійснювати поточні розрахунки. Сума наявного чистого оборотного капіталу за 2020 р. зросла до 268,9 тис. грн., що на 180,8 тис. грн. більше ніж у 2018 р.

Отже, ТОВ «Урожай» мало достатній рівень виробничих запасів, що характеризує його як ліквідне, але недостатність грошових коштів та їх еквівалентів засвідчує його неплатоспроможність щодо погашення негайних зобов'язань.

Таким чином як свідчать результати проведеного дослідження складу і структури оборотних активів та виявлення їх впливу на фінансовий стан, на підприємстві необхідно розробити систему заходів щодо оптимізації окремих складових оборотних активів.

Наступним етапом у системі управління оборотними активами будь-якого суб'єкта господарювання є визначення рівня ефективності їх використання. Аналіз показників ефективності використання оборотних активів на ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр. представлено в таблиці 2.5.

Проведені розрахунки показників ефективності використання оборотних активів в цілому дозволяють сформулювати загальний висновок про погіршення рівня ефективності їх використання на товаристві.

Так, в першу чергу, необхідно відмітити значний рівень зниження коефіцієнтів оборотності оборотних активів у 2020 році як в цілому по даній групі активів, так і у розрізі його окремих складових.

Таблиця 2.5 – Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ «Урожай» за період 2018-2020 рр.

Показник	Рік			Відхилення (+/-) 2020 р. до:	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт обертання оборотних активів, оборотів	5,43	1,86	1,83	-3,6	-0,03
Період одного обороту оборотних активів, днів	66	191	195	129	4
Коефіцієнт оборотності запасів, оборотів	16,96	6,01	19,01	2,05	13,00
Період одного обороту запасів, днів	21	60	19	-3	-41
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, оборотів	10,84	3,67	2,10	-8,74	-1,57
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	33	98	171	138	73
Операційний цикл, днів	26	69	39	13	-30
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,18	0,53	0,54	0,36	0,01
Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів	0,032	0,006	0,286	0,254	0,260

При цьому, якщо у 2019 р. оборотні активи здійснювали 5,43 оберти за рік, що становило 66 днів, то у 2020 році їх ділова активність знизилася до рівня 1,83 оборотів, а термін обігу становив 129 днів.

Однак продаж готової продукції, яка на підприємстві відображена у запасах, пришвидшився, що підтверджується зростанням коефіцієнта оборотності запасів у 2020 р. на 2,05 і 13,0 обертів відповідно до рівнів 2018 та 2019 років, а період одного обороту готової продукції знизився з 60 днів у 2019 р. до 19 днів у 2020 р., що характеризується зменшення середньорічної вартості запасів та скороченням обсягу продажу готової продукції та товарів на товаристві.

Негативна тенденція відмічається до зміни показників ефективності використання коштів у розрахунках. Так, в цілому на товаристві скорочується кількість разів надходження коштів від дебіторів в 8,74 разів у порівнянні з 2018 р., та у 1,57 рази до показника 2019 року. Це сприяло зростанню періоду інкасації дебіторської заборгованості в середньому більше ніж на 105 днів в

порівнянні з даними попередніх років. Така ситуація свідчить про значне відволікання грошових коштів із господарського обороту товариства. Тривалість операційного циклу також зазнала відповідних негативних змін, що відобразилося на необхідності додаткового залучення фінансових ресурсів у грошовий оборот товариства.

Що стосується показника завантаження оборотних активів, то слід відмітити, що для одержання 1 грн. чистого доходу у 2018 р. товариство залучало 0,18 грн., то у 2020 р. розмір залучених активів для отримання 1 грн. доходу значно зріс, і становив 0,54 грн., що також підтверджує зниження ефективності оборотних активів на підприємстві.

Однак, показник рентабельності оборотних активів засвідчує зростання за період аналізу і свідчить про покращення ефективності оборотних активів з 3,2 % рентабельності у 2018 р. до 28,6 % станом на 2020 р. що спричинено зростанням суми чистого прибутку від здійснення фінансово-господарської діяльності ТОВ «Урожай».

Таким чином, результати проведеного дослідження дають підстави для підтвердження деякого погіршення рівня ефективності використання оборотних активів товариства, що характеризується зниженням показників ділової активності. Позитивна динаміка зберігається лише за показником рентабельності оборотних коштів, що спричинено зростанням чистого фінансового результату діяльності товариства.

2.2 Основні шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства

Проведений аналіз оборотних активів ТОВ «Урожай» свідчить про наявність значного обсягу дебіторської заборгованості в складі оборотних коштів,

що може негативно впливати на результативність фінансово-господарської діяльності товариства.

Дебіторська заборгованість є важливою складовою активів будь-якого суб'єкта господарювання, тому характеристика її стану, визначення оптимального розміру та встановлення найкоротших строків погашення є основою для прийняття ефективних управлінських рішень у системі управління оборотними активами. Необхідно відмітити, що наявність дебіторської заборгованості у складі балансу підприємства та включення її до групи швидко реалізованих активів не означає можливості в повному обсязі та своєчасно отримати грошові надходження від покупців продукції, товарів, робіт та послуг, проданих в кредит. Показники динаміки складу, структури, рівня та ефективності стану розрахунків дебіторської заборгованості не лише впливають на поточну ліквідність, перспективну платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а й, багато в чому, визначають масштаби та тенденції його розвитку в майбутньому. Саме тому стратегія управління фінансово-господарською діяльністю підприємства повинна базуватися на концептуальних засадах формування механізму управління дебіторською заборгованістю [42, 49].

Слід зазначити, що сам процес управління дебіторською заборгованістю підприємства покликаний вирішувати різноманітні завдання щодо мінімізації фінансових ризиків, які виникають у результаті: списання безнадійних боргів; зниження обсягу вільних грошових коштів; зменшення одержаної суми заборгованості через її інфляційне знецінення; недоотримання суми доходу, в результаті неможливості більш ефективного використання коштів, які інвестовані в дебіторську заборгованість; недосконалості механізмів та неефективності застосування різноманітних способів стягнення та повернення боргів [42].

Дослідження наукової літератури з проблематики управління дебіторською заборгованістю, дозволили зробити висновок, що більшість вчених схиляються до думки, що основною метою в управлінні даним видом заборгованості є розробка управлінських заходів у системі формування, інкасації, оцінюванні та контролі дебіторською заборгованістю, задля оптимізації суми прибутку підприємства та

можливості акумулювання достатнього обсягу грошових коштів для здійснення підприємницької діяльності [29, 35, 41, 49].

Процес управління дебіторською заборгованістю передбачає налагодження взаємовигідних зав'язків і встановлення відповідних договірних відносин з партнерами, які б дозволяли забезпечити своєчасне і повне надходження коштів на підприємстві та призводили до зниження ступеня ризикованості неповернення коштів від боржників.

Одним із елементів у системі управління оборотними активами є оптимізація їх структури, що пов'язана із перегрупуванням окремих статей чи видів оборотних активів на користь тих, які б підвищували поточну та перспективну платоспроможність підприємства. Тому спочатку визначимо фактично сформовану структуру оборотних активів товариства за період дослідження (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Фактична структура оборотних активів у розрізі її складових ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр., %

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Середньо-річне значення
Запаси	32,36	7,42	10,04	16,61
Дебіторська заборгованість, всього у тому числі:	49,66	79,11	89,48	72,73
– дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4,72	2,69	11,01	6,14
– дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,40	1,02	0,82	0,75
– інша поточна дебіторська заборгованість	44,54	75,40	77,66	65,88
Гроші та їх еквіваленти	9,35	11,86	0,24	7,15
Інші оборотні активи	8,63	1,60	0,24	3,49
Всього	100,00	100,00	100,00	-

Аналізуючи фактичні показники структури ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр. можна зробити висновок про те, що в структурі товариства відбулося значне переважання та стійке зростання у складі оборотних активів підприємства дебіторської заборгованості. Так, якщо у 2018 р. її частка становила 49,66 %, то до

кінця 2020 р. вона зросла у 1,8 рази і складала 89,48 %.

Окрім того, звертає на себе увагу, значне збільшення питомої ваги іншої дебіторської заборгованості у складі оборотних активів. В той же час, відмічаємо динамічне зниження частки за такими видами оборотних активів як: запаси – більше ніж у 3 рази по відношенню до 2018 р. і це є свідченням про те, що товариство оптимізувало залишки товарів на складах.; гроші та їх еквіваленти – частка у 2020 р. зменшилася на 9,11 % до рівня 2018 р.; інші оборотні активи – зниження яких становило 8,39 відсоткових пунктів до рівня 2018 р.

Рівень зазначених показників у 2020 р. також був суттєво меншим у порівнянні з середньорічними значеннями за 2018–2020 рр. Такий стан змін показників структури оборотних активів ТОВ «Урожай» у розрізі даних статей, може свідчити про можливість втрати ліквідності та зниження платоспроможності товариства в перспективі.

Необхідно відмітити, що за період аналізу у структурі дебіторської заборгованості мали здебільшого позитивну тенденцію до змін, яка відмічалася зростанням частки, такі статті: товарна дебіторська заборгованість та дебіторська заборгованість за розрахунками.

Отже, головним завдання у системі управління оборотними активами є формування та реалізація комплексу заходів щодо оптимізації дебіторської заборгованості товариства. Так як, у структурі оборотних активів ТОВ «Урожай» найбільша частка припадає на дебіторську заборгованість, то необхідно проаналізувати показник відволікання оборотних коштів у дебіторську заборгованість (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз показника відволікання оборотних коштів у дебіторську заборгованість ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр.

Показник	Рік			Відхилення: +,- 2020 р. до 2018 р.
	2018	2019	2020	
Загальна сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	1376,1	108,7	939,1	-437,0
Сума оборотних активів, тис. грн.	2270,9	137,4	1049,5	-1221,4
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	0,606	0,791	0,895	0,289

Як свідчить значення показника відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, протягом 2018–2020 рр. зберігалася чітка тенденція до його зростання. Це показує на недостатньо ефективне використання оборотних активів у господарській діяльності, що при недостатньо ефективній політиці управління дебіторською заборгованістю може призвести до погіршення розрахунково-платіжної дисципліни на підприємстві.

Ефективність управління оборотними коштами підприємства і його здатність генерувати позитивні грошові потоки від операційної діяльності визначається показниками ділової активності. Проаналізуємо показники, що характеризують рівень ефективності управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю у розрізі її складових на ТОВ «Урожай» за період 2018-2020 рр.

Показник	Рік			Відхилення (+/-) 2020 р. до:	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості, оборотів, всього	10,84	3,67	2,10	-8,74	-1,57
в тому числі:					
– за товари, роботи, послуги	73,73	40,52	18,43	-55,3	-22,09
– за розрахунками	1416,70	432,86	219,72	-1196,98	-213,14
– іншої	12,82	4,08	2,39	-10,43	-1,69
Тривалість одного обороту, днів, всього	33	98	171	138	73
в тому числі:					
– за товари, роботи, послуги	5	9	20	15	11
– за розрахунками	0	1	2	2	1
– іншої	28	88	150	-26	-21
Рентабельність дебіторської заборгованості, %, всього	6,3	1,3	32,4	26,1	31,1
в тому числі:					
– за товари, роботи, послуги	42,9	13,8	284,9	242,0	271,1
– за розрахунками	825,0	1,48	3396,0	2571,0	3394,52
– іншої	7,5	1,4	37,0	29,5	35,6

За даними таблиці 2.8 можна зробити висновок, що ступінь ефективності управління дебіторською заборгованістю залежить від вибору системи заходів щодо їх використання у кожному періоді аналізу. Так, на наш погляд, найбільш

вдалим, з точки зору управління дебіторською заборгованістю та окремими її видами, є 2018 рік, оскільки за швидкістю обертання та тривалістю 1 обороту він характеризується як такий, що забезпечує найшвидші показники надходження коштів від дебіторів. Що стосується індикаторів за 2020 р., то цей період засвідчив найнижчий рівень використання дебіторської заборгованості товариства, особливо це відобразилося на таких її видах як дебіторська заборгованість за товарами, роботами, послугами та інша заборгованість.

Єдиний показник, який мав позитивну динаміку за весь період аналізу – рентабельність дебіторської заборгованості, і це пов'язано із значним зростання обсягу чистого прибутку товариства.

Оптимізаційні заходи товариства щодо скорочення дебіторської заборгованості розпочнемо із встановлення її оптимального обсягу. Даний показник можна визначити із формули оптимального періоду обертання дебіторської заборгованості ($TO_{дз}^{opt}$), як в цілому за загальною сумою дебіторської заборгованістю підприємства, так і у розрізі її окремих складових:

$$TO_{дз}^{opt} = TO_{дз} - TO_{\Delta GK} = \frac{360}{ЧД} \times \overline{ДЗ} - \frac{360}{ЧД} \times \Delta GK \quad (2.1)$$

- де $TO_{дз}$ – оптимальна тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні;
 $TO_{\Delta GK}$ – тривалість обороту для необхідного приросту грошових коштів, дні;
 $ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, грн.;
 $\overline{ДЗ}$ – середньорічна сума дебіторської заборгованості, грн.;
 ΔGK – необхідний приріст грошових коштів, грн.

Оптимальна сума дебіторської заборгованості у відповідності до даної моделі може бути визначена за формулою:

$$\overline{ДЗ}_{opt} = \frac{T_{\Delta GK}^{opt}}{360} \times ЧД \quad (2.2)$$

Однак, необхідною умовою для встановлення оптимального обсягу дебіторської заборгованості на підприємстві, є формування бажаного обсягу приросту грошових коштів, який повинен показувати потрібний обсяг продажів, який відбуватиметься без відстрочки платежу. З цією метою скористаємося нормативним значенням коефіцієнта абсолютної платоспроможності в плановому періоді, на основі якого і визначимо необхідний приріст грошових коштів [35, 41].

Проведемо розрахунки оптимального обсягу дебіторської заборгованості за моделлю оптимізації тривалості її оборотності з метою забезпечення поточної платоспроможності товариства (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Показники оптимізації обсягу дебіторської заборгованості ТОВ «Урожай»

Показник	Значення
Вихідні дані	
Фактичний коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,003
Поточні зобов'язання, тис. грн.	780,6
Фактичний період обороту дебіторської заборгованості, дні	171
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1098,6
Середній темп приросту чистого доходу від реалізації продукції, %	5
Нормативне значення коефіцієнта абсолютної платоспроможності (ліквідності)	до 0,2
Розрахункові показники	
Необхідний приріст грошових коштів, тис. грн.	153,78
Оптимальна тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	123
Оптимальний обсяг дебіторської заборгованості, тис. грн.	547,9

Підтвердимо проведені розрахунки. Так, необхідний приріст грошових коштів товариства виходячи із нормативного коефіцієнта абсолютної платоспроможності (0,2), встановленого для неплатоспроможних підприємств буде становити:

$$\Delta GK = (0,2 - 0,003) * 780,6 = 153,78 \text{ тис. грн.}$$

На підставі формули (2.1) визначимо оптимальний термін обертання дебіторської заборгованості для товариства:

$$TO_{дз} = 171 - (360 / (1098,6 * 1,05)) * 153,78 = 123 \text{ дн.}$$

Таким чином, проведені розрахунки підтвердили, що оптимальний період обертання дебіторської заборгованості товариства, з метою забезпечення його поточної платоспроможності повинен становити не більше ніж 123 дні, тобто на 48 днів менше ніж у поточному році, що дозволить підприємству своєчасно та в повному обсязі здійснювати нагальні поточні зобов'язання.

Далі визначимо оптимальний загальний обсяг дебіторської заборгованості (DZ_{opt}) підприємства, виходячи із того, що темп зростання чистого доходу від реалізації продукції повинен знаходитися на рівні 5 % (формула 2.2):

$$DZ_{opt} = 171/360 * 1098,6 * 1,05 = 547,9 \text{ тис. грн.}$$

Отже, враховуючи нормативні значення показника абсолютної платоспроможності та задаючи параметри зростання обсягу продажу продукції на рівні 5 %, товариство повинно було б сформувати оптимальний розмір дебіторської заборгованості у сумі 547,9 тис. грн., що на 391,2 тис. грн. менше ніж фактичний показник обсягу дебіторської заборгованості товариства у 2020 р.

Наступним елементом у складі дебіторської заборгованості товариства, який підлягає обов'язковій оптимізації є інша дебіторка, яка займає найбільшу питому вагу у її структурі, та у складі оборотних активів товариства в цілому.

Необхідно відмітити, що відповідно до НС(П)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» у складу іншої дебіторської заборгованості відображається заборгованість дебіторів, що не була вказана в окремих статтях щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість. Вона включає розрахунки з працівниками підприємства, які отримують кошти на довготерміновій основі; розрахунки за претензіями; розрахунки з фізичними та юридичними особами за іншими платежами, які не виникають у ході нормального операційного циклу та будуть погашені після 12 місяців із дати балансу [24].

Тому проведемо більш поглиблений аналіз складових іншої дебіторської заборгованості ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр. (табл. 2.10).

Аналізуючи показники даної таблиці слід відмітити, що обсяг іншої дебіторської заборгованості має нестабільну тенденцію за роками. Так найбільша

сума іншої дебіторки відмічається у 2018 р., яка у 2019 р. скоротилася на 1130,54 тис. грн., однак у 2020 р. її обсяг знову зріс до 815,0 тис. грн.

Таблиця 2.10 – Показники структурних елементів іншої дебіторської заборгованості ТОВ «Урожай» за період 2018–2020 рр.

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Середньо-річне значення тис. грн.
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	
Орендна плата за складські приміщення	84	6,8	84	81,1	84	10,3	84
Авансові платежі постачальникам за відвантажені товари	850,1	68,9	9,2	8,9	631	77,4	497
Одноразова поворотна фінансова допомога	300	24,3	10	9,7	100	12,3	137
Разом інша поточна дебіторська заборгованість	1234,1	100	103,6	100	815,0	100	718

Для здійснення своєї підприємницької діяльності товариство орендує складські приміщення і відповідно вносить передплату на рік вперед. Оскільки було заключено довгостроковий контракт на користування приміщеннями, то розмір орендної плати не змінюється по роках і становить 84 тис. грн.

Наступна стаття іншої заборгованості – авансові платежі постачальникам за надану продукцію, змінюється за період аналізу, але у 2018 та 2020 роках є найбільшою за обсягами. Так у 2020 р. розмір авансових платежів у порівнянні з 2019 р. зріс на 621,8 тис. грн., що свідчить про необхідність оптимізації відносин з контрагентами, які надають товари товариству на продаж.

Окрім того, товариство упродовж аналізованого періоду надавало одноразову поворотну фінансову допомогу одному із засновників, що впливало на зростання суми іншої заборгованості. Це за своєю сутністю є різновидом позики на безвідсотковій основі, де є обов'язковим укладання договору з умовами подібної операції.

Отже, таке відволікання коштів у дебіторську заборгованість на товаристві призводить до фінансових ускладнень, товариство може відчувати нестачу коштів

для закупівлі готової продукції на продаж, виплати заробітної плати та призвести до заборгованості з бюджетом чи іншими постачальниками.

Що стосується аналізу показників структури іншої поточної дебіторської заборгованості, необхідно відмітити, що найбільша частку припадала на авансові платежі постачальникам за відвантажені товари, при цьому середньорічне значення за 3 роки даного виду заборгованості знаходилося на рівні 69 %. На одноразову поворотну фінансову допомогу приходилося 19 %, однак на кінець 2020 р. її значення знизилося до 12,3 %. Орендна плата за складські приміщення у 2020 р. складала 10,3 %, що також є достатньо вагомим показником який збільшує обсяг дебіторської заборгованості.

Таким чином, зменшення загальної суми іншої дебіторської заборгованості, можливе за рахунок проведення ряду заходів, а саме: оптимізації партнерських відносини з постачальниками товарів; повернення коштів, виданих у вигляді фінансової допомоги та направлення їх на вирішення потреб поточної діяльності підприємства.

Відносини з постачальниками товарів є елементом зовнішнього середовища підприємства, що істотно впливає на особливості використання його стратегічних ресурсів і формування торговельного процесу, створюючи умови для підвищення ефективності діяльності. Стосунки з постачальниками необхідно розглядати як первинну «ланку» створення всього товарного асортименту, яка визначає особливості роботи зі споживачами та «моделює» внутрішнє середовище підприємства.

Серед етапів формування та розвитку стосунків з постачальниками товарів необхідно виділити такі:

- попередня (передконтрактна) оцінка стану діяльності постачальника, в результаті якої торговельне підприємство здійснює попередній аналіз можливостей постачальника і здійснює первинний вибір співпраці з ним;
- за необхідністю проведення конкурсів постачальників;
- підготовка та перевірка необхідної документації, в тому числі і бухгалтерської;

- процес укладення контракту;
- в процесі роботи з постійними постачальниками здійснення корегування умов співпраці, можливості одержання відповідних торгових знижок тощо чи навпаки підвищення рівня контролю за його діяльністю;
- розірвання або відновлення стосунків з постачальником, відповідно, за наявності істотних порушень в ланцюжку постачань або розриву контракту.

Первинним документом щодо розрахунків з постачальниками і підрядниками є договір. В сучасних умовах він є важливим об'єктом контролю та регулювання обліку діяльності підприємств. У зв'язку з тим, що ТОВ «Урожай» співпрацює з одним із основних постачальників товарів уже більше 3 років, тому при заключенні договору на поставку товарів, підприємство може отримати відповідну знижку щодо здійснення передоплати за товари. Тому з відповідним постачальниками потрібно переглянути умови договору, а саме змінити порядок сплати коштів за товари – перейти від 100 відсоткових авансових платежів до розрахунку після відвантаження товару на склад.

Оскільки із загального обсягу наданих авансових платежів постачальникам за товари 40 % припадає на даного постачальника, то сума зменшення дебіторської заборгованості по такій операції може скласти:

$$631 \text{ тис. грн.} * 40 / 100 \% = 252 \text{ тис. грн.}$$

Слід також звернути увагу на те, що кошти, які були видані підприємством засновнику у 2020 році у вигляді поворотної фінансової допомоги в обсязі 100 тис. грн., повинні бути повністю повернені підприємству у 2021 році.

Рахунок загальної суми резервів, що може одержати товариство за рахунок оптимізації обсягу іншої дебіторської заборгованості подано в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Сума резервів одержана від оптимізації іншої дебіторської заборгованості на ТОВ «Урожай»

Показник	Розрахункова величина, тис. грн.
Сума резервів за рахунок скорочення:	
– авансових платежів постачальникам за відвантажені товари	252,0
– одноразової поворотної фінансової допомоги	100,0
Разом	352,0

Отже, прогнозована сума резервів, які пропонується в результаті оптимізації іншої поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Урожай» на 2021 р. буде становити 352 тис. грн.

На основі розрахованих резервів оптимізації дебіторської заборгованості складемо плановий баланс активу ТОВ «Урожай» на 2021 рік (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Плановий баланс активу ТОВ «Урожай» на 2021 рік, тис. грн.

Актив	Факт 2020 р.	План на 2021 р.	Відхилення
Необоротні активи, всього:	0	100,0	+100,0
із них:			
– основні засоби	0	100,0	+100,0
Оборотні активи, всього:	1049,5	949,5	-100,0
із них:			
– запаси	105,4	259,9	+154,5
– дебіторська заборгованість за товари	115,5	115,5	-
– дебіторська заборгованість за розрахунками	8,6	8,6	-
– інша дебіторська заборгованість	815,0	463,0	-352,0
Гроші та їх еквіваленти	2,5	100,0	+97,5
Інші оборотні активи	2,5	2,5	-
Баланс	1049,5	1049,5	0

У результаті вивільнення грошових коштів від іншої операційної діяльності товариство зможе поповнити запаси товарів на суму 259,9 тис. грн. або на 154,5 тис. грн.; збільшити суму грошей на поточному рахунку в банку на 100,0 тис. грн., які воно може покласти на депозит у банк для їх примноження і в подальшому для використання погашення своїх фінансових зобов'язань. Суму в розмірі 100,0 тис. грн. товариство може використати на купівлю складського приміщення в м. Суми, і таким чином збільшити обсяг необоротних активів на суму 100,0 тис. грн.

Отже, визначимо планові показники складу та структури оборотних активів ТОВ «Урожай» на 2021 р. (табл. 2.13).

В результаті запропонованої системи заходів з оптимізації дебіторської заборгованості було здійснено перегрупування окремих статей балансу, що відобразилося на зміні обсягу та структури оборотних активів. Так, в цілому обсяг оборотних коштів зменшиться на 100 тис. грн. і на кінець 2021 р. складатиме

949,5 тис. грн., із яких 259,9 тис. грн., або 27,4 %, будуть становити запаси; загальний обсяг дебіторської заборгованості буде встановлено на рівні 587,1 тис. грн., або 61,8 %.

Таблиця 2.13 – Планові показники складу та структури оборотних активів ТОВ «Урожай» на 2021 р.

Показник	2020 р. (факт)		План на 2021 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Запаси	105,4	10	259,9	27,4
Дебіторська заборгованість, всього у тому числі:	939,1	89,4	587,1	61,8
– дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	115,5	11	115,5	12,2
– дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	8,6	0,8	8,6	0,9
– інша поточна дебіторська заборгованість	815,0	77,6	463,0	48,8
Гроші та їх еквіваленти	2,5	0,3	100,0	10,5
Інші оборотні активи	2,5	0,3	2,5	0,3
Всього	1049,5	100	949,5	100

Розмір іншої дебіторської заборгованості складатиме 463,0 тис. грн, або 48,8 %. Матиме тенденцію до зростання також обсяг грошей та їх еквівалентів до 100,0 тис. грн., а їх частка зросте у 2021 р. до 10,5 % у загальній сумі оборотних активів товариства.

Як засвідчили результати проведеного аналізу показників ліквідності ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр., підприємство мало невиконання встановленого нормативу щодо платоспроможності. Тому розрахуємо планові показники даної групи з врахуванням проведених розрахунків з оптимізації складу та структури оборотних активів.

Вплив зміни планових показників оборотних активів на стан ліквідності та платоспроможності товариства подано в табл. 2.14.

Незначне зниження коефіцієнтів покриття, швидкої ліквідності та показника чистого оборотного капіталу до обсягу 168,9 тис. грн., спланованих на 2021 р., дозволить підприємству підтримувати необхідний рівень ліквідності та відповідати нормативним значенням встановлених індикаторів. В той же час,

запропонований комплекс заходів дозволить значно підвищити рівень платоспроможності товариства, про що свідчить зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності до 0,13.

Таблиця 2.14 – Оцінка фактичних і планових показників ліквідності ТОВ «Урожай»

Показник	2020 р. (факт)	План на 2021 р.	Відхилення, +/-
Коефіцієнт покриття	1,34	1,22	-0,12
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,21	0,88	-0,33
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,003	0,13	0,127
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	268,9	168,9	-100,0

Таким чином, щоб реалізовувати ефективну політику управління дебіторською заборгованістю, підприємству необхідно встановити та дотримуватися граничних розмірів та здійснювати чітке її планування. Потрібно встановити такий оптимальний розмір заборгованості, який би надмірно не іммобілізував фінансові ресурси та не створював для підприємства проблем із забезпеченням постійного процесу виробництва, постачання, реалізації і розрахунків за власними зобов'язаннями. Товариство повинне здійснювати постійний оперативний контроль за рухом заборгованості дебіторів, що дозволить слідкувати за тим, наскільки своєчасно відбувається погашення заборгованості, чи відповідає запропонована підприємством відстрочка здійснення платежу його стану та вимогам ринку.

ВИСНОВКИ

Сучасний стан розвитку вітчизняних ринкових відносин має базуватися на нових підходах щодо управління економікою на макро- та мікрорівнях, зокрема на рівні суб'єктів підприємництва. Ефективне управління оборотними активами має значний вплив на процес виготовлення та реалізації продукції, ліквідність, конкурентоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Оборотні активи входять до складу загального обсягу активів підприємства та саме вони значно підвищують рівень стійкого фінансового становища підприємства.

Здійснивши дослідження різних точок зору щодо сутності оборотні активи, ми прийшли до висновку, що під оборотними активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних та фінансових активів, що в процесі структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг, використовуються протягом одного календарного року чи операційного циклу і націлені на постійне відновлення виробничого процесу, отримання прибутку, підтримки достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

В роботі були визначені основні складові оборотних активів, наведені основні їх класифікаційні характеристики, проведено аналіз динаміки складу та структури оборотних активів вітчизняних підприємств за 2016-2019 роки.

Слід зазначити, що аналіз оборотних активів суб'єкта господарювання є тією основою, яка дозволяє сформулювати управлінські рішення, які спрямовані на розширення його майнової бази, підвищення рівня прибутковості діяльності та ефективності функціонування в цілому.

На нашу думку під УОАП слід розуміти комплекс заходів, які спрямовані на визначення оптимального обсягу і структури оборотних активів, співвідношення джерел їх покриття з метою забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства. Система УОАП включає в себе мету, завдання, принципи, функції та окремі етапи, виконання яких надає можливість

підвищувати ефективність функціонування підприємства. Отже, процес УОАП має важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Дослідження управління оборотними активами проводилося на матеріалах підприємства ТОВ «Урожай», яке спеціалізується на оптовій торгівлі сільськогосподарської продукції та товарів.

Проаналізувавши основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Урожай» за 2018–2020 рр., та його індикатори динаміки стану і структури оборотних активів, можна зробити наступні висновки.

Серед негативних факторів у діяльності підприємства слід виділити, насамперед, зменшення суми чистого доходу від реалізації продукції та собівартості реалізованої продукції на кінець 2020 р. порівняно з даними за попередні роки. Незважаючи на це, підприємство було прибутковим протягом всього періоду дослідження.

Слід відмітити, що у складі оборотних активів товариства виокремлюють: запаси, дебіторську заборгованість, гроші та їх еквіваленти та інші оборотні кошти. Склад і структура оборотних активів товариства за період аналізу не мала чіткої тенденції до змін. Однак, у структурі оборотних коштів підприємства за 2018–2020 рр. значно переважала дебіторська заборгованість, що призводило до відволікання фінансових ресурсів на її інвестування та спричиняло нестачу коштів для ведення операційної діяльності. У середньому протягом 2018–2020 рр. частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних активів складала 72,8 %. Найбільшу питому вагу в дебіторській заборгованості займає інша дебіторська заборгованість. Частка запасів скоротилась з 32,4 % у 2018 р. до 10,0 % на кінець 2020 р. Обсяг та структура оборотних активів, що сформувалася на ТОВ «Урожай», може вказувати на проблеми що можуть виникати на підприємстві при здійсненні поточних фінансових зобов'язань.

Виявлення впливу показників використання оборотних активів на фінансовий стан підприємства дозволило зробити висновок про те, що за аналізований період товариство є ліквідним але не платоспроможним, що підтверджується низьким рівнем коефіцієнта абсолютної ліквідності. Отже,

сформована структура оборотних активів не дозволяє негайно погасити свої борги, оскільки у нього бракує високоліквідних активів.

Проведений аналіз ефективності оборотних активів, засвідчив недостатньо високий рівень їх використання, що підтверджується зниженням показників ділової активності в частині скорочення швидкості обертання та зростання тривалості одного обороту.

В якості шляхів удосконалення системи управління оборотними активами було обрано декілька основних напрямків. Так були обґрунтовані напрями мінімізації дебіторської заборгованості та оптимізації загальної структури оборотних активів. Рекомендовано переглянути стосунки з наявними постачальниками, отримати кошти надані у вигляді одноразової поворотної фінансової допомоги. Для оптимізації структури оборотних активів запропоновано збільшити частку запасів і грошей та їх еквівалентів, для зменшення орендної плати за складські приміщення запропоновано купівля одного складу та здійснити пошуку приміщення за більш привабливими цінами.

Таким чином, запропоновані заходи дозволять підвищити ефективність управління оборотними коштами підприємства в цілому та дебіторською заборгованістю зокрема, що позитивно вплине на функціонування підприємства, розширення обсягів реалізації продукції, підвищення рентабельності його діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басова О. О. Управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 49-54.
2. Безбородова Т. В., Даншина Т. В. Управління оборотними коштами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 1. С. 59-62.
3. Бланк І. А. Управління активами. К.: Ника-Центр, Эльга, 2011. 702 с.
4. Близнюк О., Сіфурова А. Управління оборотним капіталом підприємств торгівлі з позиції функціонально-відтворювального та структурно-класифікаційного підходів. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29 №1. С. 68-77.
5. Брейлі Р., Майерс С. Принципи корпоративних фінансів: підручник. 2-е рос. вид. (пер. з 7-го міжнар. вид.) М. 2008. 1008 с.
6. Вірстюк Н. В. Удосконалення системи обліку та управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі. URL: <http://www.rusnauka.com>. (дата звернення: 05.12.2020).
7. Власова Н. О. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібної торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2014. 258 с.
8. Гаватюк Л. С., Захарчук І. О. Теоретичні аспекти сутності управління оборотними активами підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Випуск 6 (11). С. 107-110.
9. Головка О. Г. Особливості управління оборотними активами підприємства. URL.: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/109946/105438>. (дата звернення: 22.11.2021).
10. Давидов О. І. Зростання вартості підприємства як цільовий критерій управління. *Економіка та управління підприємствами*. 2014. № 9(159). С. 186-195.
11. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Черноус Т. М. Управління оборотними активами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 572-578.

12. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. №1. С. 75-85.
13. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
14. Жмінська Л. А. Економічна сутність управління оборотними коштами. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Х. : НТУ «ХПІ», 2013. № 67 (1040). С. 75-79.
15. Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 103-107.
16. Корбутяк А. Г., Цікал А. С. Особливості управління оборотними активами підприємства. *Науковий огляд*. 2016. Т.9 (30). С. 1-9.
17. Кравченко О. С. Оборотні активи: сутність, особливості формування та місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/Vchnu_ekon/2011_5_2/029-032.pdf. (дата звернення: 16.11.2021).
18. Кулакова С. Ю. Методологічні аспекти управління оборотними засобами підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 23.11.2021).
19. Куцак Ю. О. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/195-1.pdf> (дата звернення: 27.10.2021).
20. Лубкей Н. П., Крамарчук С. П. Система управління оборотними активами підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 22. С. 86-91.
21. Маринович О. О., Шухманн В. А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL:http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2019/152.pdf.
22. Мордань Є. Ю., Сумченко А. О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С 24-34.

23. Мулик Т. Нові підходи щодо класифікації оборотних активів. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2010_6/pdf/mulyk.pdf (дата звернення: 17.10.2021).
24. Національні стандарти бухгалтерського обліку. URL: <http://https://ips.ligazakon.net/document/SH000099> (дата звернення: 05.11.2021).
25. Носов П.Л., Купалова Г. І. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2014. № 7. С. 43–46.
26. Окселенко Н. О. Організація управління оборотними активами сільськогосподарського підприємства. *Modern directions of theoretical and applied researches*. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/213.pdf>. (дата звернення: 28.10.2021).
27. Омельченко Л. С. Аналіз стратегій управління оборотними активами промислових підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2015. №3. С. 178-183.
28. Павленко О. П., Бурсук Г. Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування. *Молодий вчений*. Економічні науки. 2017. № 10 (50). С. 981-984.
29. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент: підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2008. 536 с.
30. Полторац А. С. Класифікація оборотних активів підприємств АПК: сучасні науково – методологічні підходи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. №15. С. 68-71.
31. Рибалко О. М., Сичова М. Б. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1 (9). С. 164-169.
32. Римарчук А. М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №7 (110). С. 64-70.
33. Рубаха М. В. Прикладні аспекти аналізу оборотного капіталу суб'єкта господарювання. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5531> (дата звернення: 11.11.2021).

34. Рудь І. Ю., Позняк О. В. Управління оборотними активами підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С.759-764.
35. Ситник Г. В. Вдосконалення підходів до планування дебіторської заборгованості на підприємствах торгівлі. *Агросвіт*. 2013. № 20. С. 27-31.
36. Статистичний збірник. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2019. URL: http://https://sme.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/2_State_Statistics_Service_of_Ukraine_Activity_of_entities_2019.pdf (дата звернення: 19.10.2021).
37. Стоянова-Коваль С. С., Стоянова О. М. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(2).
38. Стратійчук В. Стратегічне управління оборотними активами підприємств торгівлі. *ВІСНИК КНТЕУ*. 2019. № 5. С. 59-74.
39. Стратійчук В. Стратегічне управління оборотними активами підприємств торгівлі. *Вісник КНТЕУ. Підприємництво*. 2019. № 5. С. 59-74.
40. Сукач О. Підходи щодо управління оборотними активами підприємства. *Економічні науки*. 2016. № 36. С. 70 –71.
41. Управління дебіторською заборгованістю у сільськогосподарських підприємствах: фінансово-обліковий аспект : монографія / за ред. О. М. Варченко. Київ : 2019. 288 с.
42. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. / за заг. ред. Школьник І. О. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.
43. Фурса Т. П. Концептуальні засади управління оборотними активами підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 1(2). С. 184-187.

44. Хаустова І. Є. Актуальні проблеми управління оборотними активами підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2018. № 19 (1295). С. 64-67.
45. Хохлов М. П. Теоретична сутність оборотного капіталу підприємства. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/71.pdf (дата звернення: 08.11.2021).
46. Чобіток В. І., Пятилокотова К. С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2013_41/13cvieic.pdf (дата звернення: 09.11.2021).
47. Швець Ю. О. Управління оборотними активами підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. № 13. С. 127-130.
48. Швець Ю. О., Скворцова А. В. Управління оборотними активами підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. № 13. С. 127-130.
49. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник; за ред. І. О. Школьник. Суми: Університетська книга, 2009. 301 с.
50. Alan C. Shapiro, Sheldon D. Balbiret. *Modern corporate finance: A Multidisciplinary Approach to Value Creation*, 2000 by Prentice-Hall, p.545.
51. *Corporate Financial Management*. G. Arnold. – Financial Times, Prentice Hall, 1998. P. 543
52. Shimdt A. V., Khudyakova T. A. Steady functioning of an enterprise in the conditions of variable economy. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2015. Vol. 6. Issue 4. P. 274-279.

Додаток А

**ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІЇ
«ОБОРОТНІ АКТИВИ»**

Таблиця А.1 – Підходи до визначення сутності поняття «оборотні активи» [8, 22]

Підходи	Науковці, що є прихильниками підходу	Характерні риси підходу
Фінансовий	Р. Брейлі, М. Н. Крейніна, С. Майєрс, Р. А. Слав'юк, Н. А. Русак	Під оборотними активами розуміють активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року чи виробничого циклу
Бухгалтерський	Райзберг Б. А. і Лозовський Л. Ш., Єфімова О. В.	Оборотні кошти (капітал) – це рухома частина капіталу підприємства, яка на відміну від основного капіталу є змінюваною і легко трансформується в грошові кошти.
Виробничий	Лаврушин О. І., Лисиціан Н. С., Буніч П. Г., Перламутров В. П., Соколовський Л. Х., Остапенко В. В.	Оборотні кошти являють собою вартість, що авансується для утворення оборотних виробничих фондів і фондів обігу, тобто категорія, яка обслуговує кругообіг ресурсів підприємства і виконує тільки виробничу функцію.
Організаційний	Бірман А. М., Грицай А. П., Іванов Н. І., Чібісов Н. Д., Невтяк Н. П., Балабанов І. Т., Усоскин М. М.	Оборотні активи розуміються як проста сукупність елементів оборотних виробничих фондів (запаси сировини, матеріалів, палива, незавершеного виробництва та інших) і фондів обігу (готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках).

Додаток Б

**ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК
ОБОРОТНИХ АКТИВІВ**

Таблиця Б.1 – Класифікація оборотних активів підприємства [19]

Ознаки	Характеристика оборотних активів
За характером фінансових джерел формування	<p>Валові оборотні активи (оборотні активи в цілому) – це загальний обсяг наявних на підприємстві оборотних активів, що сформовані за рахунок власного та позикового капіталу. У балансі валові оборотні активи відображаються в розділі II активу.</p> <p>Чисті оборотні активи – це активи, що формуються виключно за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань.</p> <p>Власні оборотні активи – це активи, сформовані лише за рахунок власного капіталу компанії.</p>
За видами	<p>За видами оборотні активи включають в себе: запаси, дебіторську заборгованість, готову продукцію, грошові кошти та інші види оборотних активів.</p> <p>Запаси включають в себе сировину, матеріали та напівфабрикати, що необхідні для здійснення виробничої діяльності підприємством.</p> <p>Готова продукція являє собою запас виготовлених товарів, що призначені для продажу підприємством.</p> <p>Дебіторська заборгованість включає в себе суму боргових зобов'язань контрагентів перед підприємством за товари, роботи, послуги та аванси.</p> <p>Грошові кошти – це залишки готівкових та безготівкових коштів як в національній так і в іноземній валютах. Також сюди включається сума короткострокових фінансових інвестицій.</p> <p>До інших оборотних активів відносяться всі інші оборотні активи, наприклад, витрати майбутніх періодів.</p>
За характером участі в операційному процесі	<p>Оборотні активи за характером своєї участі в операційному циклі поділяються: оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл підприємства, та оборотні активи, що обслуговують фінансовий (грошовий) цикл.</p> <p>Оборотні активи що обслуговують виробничий цикл – це запаси, незавершене виробництво та майбутні витрати. Оборотні активи, що обслуговують фінансовий (грошовий) – це готова продукція, грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторська заборгованість.</p>
За періодом функціонування	<p>Постійні оборотні активи – це незмінна частина, яка не залежить від сезонних та інших коливань у виробництві та не пов'язана з створенням запасів сезонного зберігання, дострокового завою та цільового призначення.</p> <p>Змінна частина оборотних активів – це та частина оборотних активів, яка залежить від сезонних змін у виробництві та продажу продукції, необхідності формування товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завою та цільового призначення.</p>

Додаток В

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Таблиця В.1 – Група показників оцінки ефективності оборотних активів [42]

Показник	Формула розрахунків	Характеристика
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$O_{об} = \frac{ВР}{ОА\text{ ср.}}$	показує, скільки гривень вартості реалізованої за звітний період продукції припадає на 1 гривню оборотних коштів
Період обороту оборотних активів	$T_{об} = \frac{T}{O_{об}}$	відображає тривалість обороту оборотних активів (в днях)
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	$O_{гк} = \frac{ВР}{ГК\text{ ср.}}$	показує величину доходу від реалізації продукції на 1 гривню вкладених коштів
Період оборотності грошових коштів	$T_{гк} = \frac{T}{O_{гк}}$	відображає тривалість обороту грошових коштів (в днях)
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (ДЗ)	$O_{дз} = \frac{ВР}{ДЗ\text{ ср.}}$	показує величину доходу від реалізації продукції на 1 гривню дебіторської заборгованості
Період обороту дебіторської заборгованості	$T_{дз} = \frac{T}{O_{дз}}$	відображає тривалість обороту дебіторської заборгованості (в днях)
Коефіцієнт оборотності запасів (З)	$O_{з} = \frac{СП}{З\text{ ср.}}$	характеризує тривалість проходження запасами всіх стадій виробництва і реалізації
Період обороту запасів	$T_{з} = \frac{T}{O_{з}}$	відображає тривалість обороту запасів (в днях)

ОА – оборотні активи;

ВР – дохід від реалізації товарів, робіт, послуг;

T – тривалість аналізованого періоду в днях;

СП – собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг.

Додаток Г

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА»

Таблиця Г.1 – Методичні підходи до визначення сутності поняття «управління оборотними активами підприємства» [34]

Автор	Визначення
Ковальов В. В.	Визначення обсягу і структури поточних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства.
Поддєрьогін А. М.	Комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення умов оптимізації й безперервного процесу їхнього обсягу, формування достатнього їхнього обсягу, раціональної структури й ефективної організації їх використання
Бланк І. А.	Формування необхідного обсягу й складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їхнього фінансування
Власова Н. О. та ін.	Складник фінансового й операційного менеджменту, що являє собою цілеспрямовану діяльність, пов'язану з визначенням величини оборотних активів, контролем над їх формуванням і використанням і створенням відповідних організаційних передумов
Бондаренко О. С.	Обґрунтування відповідних управлінських рішень щодо трьох основних напрямів: 1) управління дебіторською заборгованістю; 2) управління грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями; 3) управління запасами
Філатова З. В.	Система цілеспрямованої взаємодії між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання) та суб'єктом управління (органами управління підприємства) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів й інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них факторів внутрішнього і зовнішнього середовища
Швець Ю.О., Скворцова А.В.	Систему цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із використання сформованих методів, засобів, механізмів і фінансово-економічних інструментів аналізу, дослідження, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілу, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз і з метою підвищення рівня фінансової стійкості.
Баранова В. Г.	Сукупність відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів управління з метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства

Додаток Д

**ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ
ПІДПРИЄМСТВА**

Таблиця Д.1 – Принципи управління оборотними активами підприємства [48]

Ознаки	Характеристика принципів управління оборотними активами
Принцип взаємопов'язаності	Управління оборотними активами відбувається у межах загальної системи управління фінансами підприємств, оскільки будь-яке управлінське рішення впливає на ефективність діяльності підприємств.
Принцип своєчасності	Кожне управлінське рішення щодо використання та формування складової оборотних активів має прийматися на основі отримання оперативної достовірної інформації та своєчасно.
Принцип координації	Спрямований на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотних активів з рішеннями щодо поточних зобов'язань.
Принцип безперервності	Управління оборотними активами розглядається як постійний процес, який забезпечує прийняття ряду управлінських рішень, що впливають на ліквідність, конкурентоспроможність та платоспроможність підприємства.
Принцип оптимальності	Управлінське рішення направляється на знаходження оптимального розміру обсягів оборотних активів та усіх їхніх складових.
Принцип раціональності	Усі складові оборотних активів повинні бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства.

Додаток Е

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТОВ «УРОЖАЙ» ЗА 2017–2020 рр.

БАЛАНС (Форма 1)

Укрупнені статті	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Актив				
I. Необоротні активи				
Основні засоби	-	10,0	13,2	0
Усього за розділом I	-	10,0	13,2	0
II. Оборотні активи				
Запаси	38,6	896,7	10,2	105,4
Дебіторська заборгованість за товари	84,4	130,8	3,7	115,5
Дебіторська заборгованість по за розрахунками	-	11,2	1,4	8,6
Інша дебіторська заборгованість	3,6	1234,1	103,6	815,0
Гроші та їх еквіваленти	22,8	259,0	16,3	2,5
Інші оборотні активи	-	239,1	2,2	2,5
Усього за розділом II	149,4	2770,9	137,4	1049,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-
Баланс	149,4	2780,9	150,6	1049,5
Пасив				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	10,0	10,0	10,0	10,0
Додатковий капітал				
Резервний капітал	2,5	2,5	2,5	2,5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	30,1	85,7	39,4	256,4
Неоплачений капітал				
Усього за розділом I	42,6	98,2	51,9	268,9
III. Поточні зобов'язання				
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	106,4	2267,2	83,6	697,4
за розрахунками	-	145,8	0,8	1,1
Інші поточні зобов'язання	0,4	269,7	14,3	82,1
Усього за розділом III	106,8	2682,7	98,7	780,6
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття				
Баланс	149,4	2780,9	150,6	1049,5

Продовження додатку Е

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТОВ «УРОЖАЙ» ЗА 2017–2020 рр.

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ (Форма 2)

Стаття	Код рядка	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	7933,5	2727,0	1098,6
Інші операційні доходи	2120	59,8	35,2	48,7
Інші доходи	2240	53,1	18,0	9,8
Разом доходи	2280	8046,4	2780,2	1157,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	5957,7	2578,0	875,2
Інші операційні витрати	2180	2032,4	190,9	74,9
Інші витрати	2270	-	-	-
Разом витрати	2285	7990,1	2768,9	650,1
Фінансовий результат до оподаткування	2290	56,3	11,3	207,0
Податок на прибуток	2300	10,1	2,0	37,2
Чистий прибуток (збиток)	2350	46,2	9,3	169,8